

Từ khi được Cộng Sản VN chiếm được thành phần rồi toàn bộ quy định hành trên đất nước Việt Nam từ 1945 đến nay, xã hội Việt Nam đã thay đổi theo chiều hướng đi xuống. Chưa nói tới những khía cạnh chính trị và kinh tế, đời sống hàng ngày của người dân đã bị xáo trộn đến triền đề, những truyền thống tốt đẹp đã bị đổ vỡ, người quan gia người vùi người đã suy thoái đến tận cùng. Khi nói những điều này, người ta thường dùng cụm từ “văn hóa suy đồi”. Tại sao những tồn tại xã hội lại liên quan đến văn hóa?

Xin được nói đôi dòng về văn hóa. Văn hóa thực hiện những hoạt động của con người theo nhu cầu khác nhau:

- Văn hóa là kiến thức. Nói một người có văn hóa có nghĩa người đó có học,
- Văn hóa là văn nghệ, nghệ thuật. Thơ, văn, âm nhạc, kịch nghệ, hội họa, điêu khắc... là những bộ môn văn hóa,
- Văn hóa là phần sinh hoạt tinh thần của con người ở cấp cao phát sinh những tư tưởng, những triết lý, những niềm tin tôn giáo,
- Văn hóa là sự tiến bộ của cách sống và cách thức con người đối xử với nhau,
- Văn hóa đôi khi bị lạm dụng văn minh. Nói một dân tộc văn minh cũng giống như nói một dân tộc có văn hóa. Đúng ra, văn minh là những phát minh có tính cách kỹ thuật để cải thiện đời sống vật chất của con người.

Văn hóa theo nghĩa rộng bao gồm cả văn minh. Vì vậy chúng ta có thể đưa ra một định nghĩa về văn hóa : « Văn hóa là sự tiến bộ của con người ở mọi phương diện tinh thần lẫn vật chất hữu ích làm cho đời sống con người được hạnh phúc hơn, phong phú hơn. Hay nói một cách khác là tiến bộ về chân, thiện, mỹ, lợi và thú hơn »

Như vậy, văn hóa là một đặc trưng của con người, chỉ con người mới có, vì chỉ con người mới biết vận dụng tinh thần và lý trí để vượt lên bản năng, cải thiện cuộc sống của chính mình, làm cho mọi tương giao giữa người với người tốt đẹp hơn, nâng tâm hồn lên khỏi những hủ tục vật chất để suy nghĩ về những điều cao siêu, sáng tác thơ văn, âm nhạc để giải trí và di dưỡng tính tình. Lý Đông A đã viết : « Văn hóa là nếp sống ». Đúng vậy. Nếp sống là thói quen ta đang xấp xỉ hàng ngày. Một văn hào Tây phương cũng nói : « văn hóa là cái gì còn lại sau khi đã quên hết ». Chúng ta được « học ăn học nói học gói học mở », học cách cư xử từ những người chung quanh. Những thói quen học thấm vào con người chúng ta. Khi chúng ta nói hay hành động, chúng ta không suy nghĩ, tìm kiếm xem truyền thống này phải chiểu theo lối đời nào. Chúng ta nói và làm như một phần tự nhiên. Phần tự nhiên đó tốt hay xấu là do cái văn hóa chúng ta đã hình thành.

Trên nền tảng tình trạng suy thoái văn hóa tại Việt Nam hiện nay. Chúng ta không thể án định cộng sản một cách mù quáng theo thiên kiến. Chúng ta cũng không coi xã hội Việt Nam trước thời cộng sản là một thiên đàng. Những phẩm công nhân xã hội không cộng sản của Việt Nam trước đây có tình người, có luân lý, có nhân nghĩa, giữ được những truyền thống tốt đẹp của dân tộc, cha ra cha, con ra con, thày ra thày, những người cai trị nếu không có lòng nhân cũng còn sợ mệnh Trời, sợ luật nhân quả. Kín và tối tăm đâu và thối nát cũng có, nhưng

không như u nhữ này gì và đợc x tr nghiệm kh c. Ngoài s tr ng ph t c a pháp lu t, nh ng k ác còn b đ lu n lên án, b g t ra kh i đ i s ng xã h i, không nhữ này gì, làm đ i u x u đợc coi nhữ khôn ngoan, làm đ i u t t b coi nhữ ngu xu n. Nh ng tác nhân có nh h ng l n nh t trong vi c thay đ i văn hóa là nh ng ông quan, nh ng ông th y, và ngày nay thêm các nhà làm truy n thông. Không c n tìm b ng ch ng đầu xa v tình tr ng suy thoái văn hóa Vi t Nam hi n nay. Hãy đợc nh ng cu n sách m i nh t và nh ng t báo xu t b n g n đây nh t trong n c, dù t t c đã đợc nhà n c ki m soát và ki m duy t k l ng, chúng ta th y ngay nh ng tác nhân văn hóa đang làm gì cho văn hóa.

Trợc h t, nói t i nh ng ông quan, t c là nh ng ng i cai tr , là h th ng quy n hành. Tác gi Hoàng Minh T ng, trong ti u thuy t « Th i c a Thánh Th n », m i vi t xong ngày 01-06-2008, đợc H i Nhà Văn n hành, sau đó b t ch thu ngay, đã m n l i c a m t trí th c B c k di c , tr v Hà N i sau 1975, nói th ng v i nh ng ng i anh em ru t th t l i theo Bác Đ ng nh sau :

« Các v có c m t h th ng t ch c t c s đ n Trung ng đ ch n l c nh ng ng i đợc c m quy n. T t phó tr lên đã ph i qua h th ng sàng l c trợc khi đ b t. Dân th ng ch ng ai chen vào đợc. Đ t n c c a các v ch đầu ph i c a m i ng i Vi t?... Các anh s to t h t l ch s . Giành đợc n c là các anh đút túi nh c a c i riêng c a mình. Các anh vô n, ch ng c n bi t đ t n c này có t i b n nghìn năm đ ng n c và gi n c, mà các anh ch là kho nh kh c, công lao nh cái móng tay... ».

Nói tóm l i là các anh c p n c, r i đợc tài đợc đ ng, coi đ t n c nh c a riêng, coi dân nh nô l . Nh v y vi c các anh c p nhà, c p đ t, c p c a riêng c a t không nên coi là tham nhữ mà ph i g i đúng tên là cách thu h i đ u máu c a b n c p « mafia ». Dân và n c đã tr thành chi n l i ph m c a các anh.

Đã ăn c p l i còn thích ch i b nh, khoe m , đ i trá, đ o đợc gi :

« Văn ch ng cũng nh xã h i, m c ph i căn b nh gi đ i tr m tr ng. Đ i s ng xã h i n c ta không t nhiên nh nó c n ph i có. Lúc nào ng i ta cũng lên gân v i nhau. Cha lên gân v i con, ch ng lên gân v i v . C p trên lên gân v i c p d i. Tr h c m u giáo mà toàn nh c non, cũng lên gân đợc yêu T qu c, yêu đ ng bào, h c v t nh ng đ i u l n lao, xáo r ng. Chúng không đợc d y yêu ông bà, cha m , yêu cái gia đình nh b c a mình, trợc khi yêu nh ng gì r ng l n h n » (sách đã đ n).

Đúng là nh ng anh đ t hay nói ch , nh ng anh y u hay g ng mình, k c p thích x ng là anh hùng h o hán. Mu n gi đợc quy n ăn trên ng i tr c thì ph i t y não toàn dân t khi m i b p b bi t nói, đ m i ng i hành đ ng theo ph n x có đ i u ki n nh con chó Palov, không c n yêu cha m , gia đình, ch c n yêu Bác H , và « yêu n c là yêu xã h i ch nghĩa ». Vì v y m i có c i cách ru ng đ t đ p theo khuôn m u Trung C ng đợc cho con t cha, v t ch ng, t t ch , các đ i c i cách ph i tìm cho ra 5% đ a ch t i m i làng đợc t , x t h ình, t ch thu ru ng v n. C i cách ru ng đ t đã làm đ o l n đ i s ng nông thôn Vi t Nam. Nh ng b t công

và sa đ̣a c̣a phong trào c̣i cách rụng đ̣t đã đ̣c Tô Hoài, ṃt nhà văn con c̣ng c̣a Đ̣ng, ḷt tṛn trong cụn « Ba Ng̣i i Khác » (nhà xụt ḅn Đà Ṇng 2006). Giáo ṣ trịt ḥc ḥi ḥu Nguỵn Đ̣ng Ṃnh cũng ṃi vịt ḥi ký. Khi nḥn đ̣nh ṿ tḥm ḥa này, ông đã ḥ ṃt câu ṛt đáng suy nghĩ :

« C̣i cách rụng đ̣t đúng là ṃt tṛng ḥp đ̣n hình thô ḅ nḥt c̣a ṿ c̣ng hịp c̣a Tàu đ̣i ṿi Vịt Nam ṿ văn hóa ».

Ḷi ăn gian nói đ̣i, đ̣i tṛng thay đ̣n, dùng côn đ̣ gị làm nhân dân ṭ phát qua ṿ Thái Hà ṃi đây đã pḥi ḅy ḅ ṃt tḥt c̣a nḥng ông quan c̣ng ṣn. Cḥ qua vài vịc làm c̣a các quan và qua vài ḷi vịt c̣a nḥng ng̣i đang ṣng trong cḥ đ̣, chúng ta đã có tḥ tḥy ṃt pḥn thành tích phá họi văn hóa dân ṭ c̣a các quan ra sao.

Lọi ng̣i tḥ hai có kḥ năng tác đ̣ng ṃnh đ̣n văn hóa là nḥng ông tḥy (tḥy hay cô thì cũng là tḥy đ̣y). Ông tḥy ngày x̣a đ̣c kính tṛng sau vua và trên cha ṃ (Quân, Ṣ, Pḥ). Ng̣i tḥy ṭt là ng̣i góp pḥn xây đ̣ng ṣ ḥng tḥnh c̣a qục gia (Ḷng ṣ ḥng qục). Mụn làm tḥy thì pḥi « Ḍy đ̣u mình bịt và ṣng đ̣u mình đ̣y ». Nḥng tiêu chụn này ngày nay đ̣c coi nḥ trò c̣i. Ṛt nhịu tḥy đ̣y nḥng đ̣u mình không bịt, vì ḅng c̣p c̣a tḥy có tḥ đ̣c mua, vì tḥy ṭt nghịp theo đ̣n « đ̣t nḥ chuyên tu, ngu nḥ ṭi cḥc ». Ṃt ṇ giáo ṣ đ̣i ḥc ṭnh Thái Bình đã tṛ ḷi trên truỵn hình Ṭ Ḷc Văn Đoàn là ṃt gánh hát c̣i ḷng và Nḥt Linh là ṃt ḳp c̣i ḷng ! Còn vịc ṣng làm nhân cḥng cho nḥng đ̣u mình đ̣y thì các tḥy cô ngày nay coi đó là chuỵn tḥi đ̣ đ̄. ̣ tḥi đ̄...đ̄u này, các tḥy cô đã bịn ḥc đ̄ng thành ṃt th̄ng tr̄ng mua r̄ bán đ̄t v̄i đ̄ m̄i mánh kh̄e gian đ̄i. Nh̄ng v̄ bán đ̄ thi, bán đ̄p án (bài gīi đ̄ thi) x̄y ra m̄i mùa thi. Thành tích m̄i nh̄t theo báo Tīn Phong : ngày 20-06-2008, t̄i h̄i đ̄ng thi Qūng Tr̄ch (Qūng Bình), bà Lê Th̄ Thu, v̄ ông hīu tr̄ng tr̄ng s̄ t̄i và cũng là nhà giáo, l̄i đ̄ng lúc đ̄ng nghīp đi ăn sáng, đã t̄ tīn m̄i thùng đ̄ng đ̄ thi và l̄y đ̄p án đ̄a cho thí sinh làm photocopy. V̄ này đã đ̄c l̄p biên b̄n nh̄ng phu nhân hīu tr̄ng không h̄ b̄ ph̄t, mà còn đ̄c khen th̄ng thi đ̄ua. Có nh̄ng th̄y đ̄ đ̄n̄ sinh trao đ̄i ái tình đ̄ đ̄c đ̄i m̄ cao. Nh̄ v̄y làm sao h̄c trò còn có th̄ tr̄ng kính th̄y. Nh̄ng v̄ h̄c trò hành hung th̄y cô và đánh đ̄p giám kh̄o trong nh̄ng k̄ thi là h̄u q̄a t̄t ȳu c̄a s̄ b̄ng hōi giá tr̄ nḡi th̄y.

Ṃt ṭ ṇn pḥ bịn khác cũng gây kḥ ṣ cho trò và pḥ huynh không kém. Đó là vịc các tḥy cô « b̄t būc kh̄o » các trò ph̄i đi h̄c thêm các l̄p kèm do chính các tḥy cô đ̄y t̄i t̄ gia. Trò nào không h̄c thêm là b̄ đ̄i m̄ x̄u, không đ̄c lên l̄p. Đ̄u này đã làm cho cha m̄ kh̄ vì lo tīn và làm cho tr̄ em m̄t tūi tr̄. N̄u th̄y cô đ̄y đ̄ t̄n tâm trong l̄p, các em không c̄n h̄c thêm nh̄ng l̄p kèm mà v̄n có th̄ tr̄ thành nh̄ng h̄c trò gīi. Ṭ ṇn này đã gây m̄i lòng cho Đ̄c Giám M̄c Kontum Micae Hoàng Đ̄c Oanh. Trong th̄ ḡi các h̄c sinh đ̄a ph̄n nhân Ngày Nhà Giáo 20-11-2008, Đ̄c Cha đã vịt :

«Cūc s̄ng khó khăn hōc m̄t nguyên do nào đó đã làm phát sinh hình th̄c đ̄y kèm, đ̄y thêm tràn lan. Đây có th̄ nói đang là m̄t hình th̄c tra t̄n, kh̄ng b̄ đ̄i h̄c t̄p c̄a các con

và dõ y vò tâm hõn nhõ ng ai thiõ t tha tõi nõn giáo đõ c cõ a đõ t nõõ c. Nó tác đõ ng lõn tõi đõ i sõ ng cõ a chính các con cũng nhõ gia đình và xã hõ i. Viõ c hõ c thêm, hõ c kèm đã cõõ p hõ t thõ i gian dành cho bõn thân, cho gia đình, cho giáo hõ i, cho xã hõ i ».

Các thõ y cô hành đõ ng nhõ võ y đáng trách mõ t phõn, nhõ ng nhõ ng ngõõ i cõ m quyõn đáng trách mõõ i phõn. Hõ không có chính sách giáo đõ c đõ đào tõi o nhân tài, chõ có chính sách tõi y nã, nhõ i sõ và huõn luyõn nhõ ng tay sai. Hõ coi nhà giáo cũng nhõ nhõ ng cán bõ khác, cõ làm công tác đõõ c giao rõ i muõn làm đõ u gì khác mõ c ý, kõ cõ viõ c gian đõ i, móc cõ mõ hõ u dân đen. Cán bõ các ngành khác đõõ c ăn bõn, tõi sao cán bõ giáo đõ c không đõõ c ăn ? Nhà giáo cũng nhõ các loõ i cán bõ nói chung đõõ c trõ lõõ ng chõ t đõ i, không đõ sõ ng, nên phõ i xoay sõ đõ đõ p bù thiõ u hõ t, rõ i nhân tiõn làm giõ u trên đõ u trên cõ hõ c sinh và cha mõ các em. Trong khi các ông lõn võ PMU 18 õ Hà Nõ i, võ CPI õ Sài Gòn sõ i hàng triõ u đô la, trong khi mõ t nhân viên chính quyõn cõ p xã có thõ cõõ p đõ t cõõ p nhà cõ a dân, trong khi mõ t anh công an có thõ bõ t ngõõ i vô cõ và đánh đõ p tàn nhõn đõ đòi ngõõ i nhà nõn nhâm đem tiõn đõn chuõ c, trong khi mõ t cõ nh sát giao thông không lo đõ u hành nhõ ng giòng xe cõ chõ y hõn loõn mà chõ lo thõ i cõ i phõ t tiõn không biên lai bõ t cõ ai vô phúc phóng xe qua, thì viõ c thõ y cô buôn bán đõ thi, bõ t hõ c trò đóng tiõn hõ c thêm cũng chõ là chuyõn bình thõõ ng. Thõ y giáo nào còn lõõ ng tâm và can đõ m nói lên nhõ ng đõ u xõ u xa, bõ t công là bõ đánh đõ p thõ ng tay. Các đõ i n báo VnExpress (17-11-08) và VietNamNet (21-11-08) õ trong nõõ c đõ u đõng tin nhà giáo Đõ Viõ t Khoa, tõi i 14-11, đã bõ bõn ngõõ i đõn đánh hõ i đõ ng, chõ i bõ i thõ m tõ, cõõ p máy õ nh Nikon trõ giá 19 triõ u chõ vì « tõi i » thõ y đã dám tõ cáo lên sõ Giáo Đõ c và Đào Tõi o tõi nh Hà Tây viõ c xây bõ t hõ p pháp 4 phòng hõ c sát trõõ ng trung hõ c phõ thông Vân Tào đõ cho thuê đõ y thêm. Hõm sau, mõ t trong nhõ ng ngõõ i hành hung đã đõn thú võ i thõ y là bõn hõ đõõ c thuê 5 triõ u đõ ng đõ « đõn mõ t » thõ y giáo.

Nhõ võ y, muõn sõ ng tõi tõi, lõõ ng thiõn, muõn làm mõ t ông thõ y cho đõng nghiã õ mõ t xã hõ i đã ung thõ i toàn đõn xem ra không thõ làm đõõ c. Tõõ ng lai cõ a nhõ ng thõ hõ sau sõ ra sao, tõõ ng lai cõ a đõ t nõõ c sõ ra sao khi hõ c đõõ ng đã biõn thành thõõ ng trõõ ng, khi nhõ ng ngõõ i có bõn phõn truyõn đõ t văn hóa hàng đõ u đã tõi nhiõ m vai trò giáo đõ c đõ đi vào con đõõ ng bán buôn chõ nghiã ?

Thành phõn thõ ba có thõ tác đõ ng đõn văn hóa là nhõ ng ngõõ i viõ t, nhõ ng ngõõ i làm truyõn thông. Đa sõ ngõõ i viõ t tõi p nhau trong Hõ i Nhà Văn do ngõõ i cõ a đõ ng chõ huy. Các nhà văn đã có thói quen viõ t theo chõ thõ. Lâu lâu có ngõõ i dám viõ t và dám lách chút đõ nh nhõ Hoàng Minh Tõõ ng mõõn lõ i cõ a mõ t ông B54 đõ phê bình khéo văn chõõ ng do đõ ng lãnh đõ o : « Văn chõõ ng thì chõ mõ t gam tô hõ ng, coi cách mõ ng Viõ t Nam là nhõ t thõ giõ i, là tiên phong cõ a nhân loõ i. Chõ nghiã xã hõ i là thiên đõõ ng. Tõ bõn là xõ u xa, đang giãy chõ t. Cãn bõ nh chõ quan giáo đõ u, bõ nh thành tích là nguyên nhân cõ a thói giõ đõ i, đõ o đõ c giõ » (trích Thõ i cõ a Thánh Thõn). Mõ i phê bình khéo đõõ c vài câu, sách đã bõ tõ ch thu, tên tác giõ chõ c sõ đõõ c ghi vào sõ đen. Các đõ ng nghiõ p nhà văn trong Hõ i chõ c đã thi nhau báo cáo võ i « trên

» và chúng sẽ đua nhau viết bài đánh hạ đội ngũ đồng lập công. Các nhà văn có vẻ với nhau như thế nên dân gian mới có câu :

Chán cho cái Hủi Nhà Văn

□□□□ Ghét nhau như chó với ăn cùng bàn

Còn hàng ngàn ký giả viết cho trên 600 trăm tờ báo đồ loài, kể cả những người làm truyền thanh, truyền hình, thì đổ xô về theo phe phe. Đi theo phe trái như Nguyễn Văn Chiên là tù. Thốt ra phe trái cũng chừa đến nơi là chúng nhà nôm. Cho mới đăng tin tham nhũng thì viết mà nhà nôm chừa cho phép đã đổ đổ phe i khẩn gói ra tòa. Nhà nôm báo nói ngoa thì mới đổ đổ nhảm « cha » mà nói. Nhà nôm chừa cho phép đăng những chuyện tiêu cực có vẻ có vẻ như đồ a phồn, vẽ a đổ đổ cho dân xem « xú bợp ». Dù sao cũng như vậy chúng ta mới có những tin biếu u lố bở mới thốt ra xã hội đổ đổ ng thời, thí dụ

- Con trai của ông Nguyễn Phúc Diêu 63 tuổi đánh mẹ già 90 tuổi ngã xuống sàn nhà tại Gò Vấp, Sài Gòn, 07-11-08,

- Nam sinh trẻ ông Cao Đăng Thái Nguyên 17 tuổi dùng dao giết mẹ 36 tuổi rồi kéo vào bãi rồi bỏ mẹ ra rồi đã bán xe đạp lấy 300,000 đồng, 20-11-08,

- Chúng Nguyễn Văn Pha 57 tuổi giết vợ vì vợ dám giết gà làm cơm đãi khách, ra tòa 28-10-08,

- Vợ mới ghen dùng dao cắt cổ quý cô của chúng tên Trần ông mới 25 tuổi tại Đắc Hòa, Long An, 29-10-08,

- Hà Thanh Phi 24 tuổi ở Quảng Nam hành hung cháu ruột là Hà Thế Cầm mới 8 tuổi mới cô của cha là mới khi cháu bỏ thối ng tích trộm trộm phe i đồ a đi bỏ nh viết. Bác sĩ chẩn đoán cháu bỏ chôn thối ng sọ não, 20-11-08,

- Hai thiêu nữ Phạm Thị Hồng Diễm 22 tuổi và Phạm Huỳnh Ánh Ngọc 16 tuổi cùng đồng bọn đã tung tiền mua sắm đồ trang trí tại một ngôi chùa ở huyện Thủ Thừa, Long An, buôn nhà sòng giao nộp hàng trăm triệu đồng cho bọn chúng, tháng 3-2007,

- Tại Hà Nội, một thanh niên 18 tuổi chết oan vì tôn trọng luật đi đường. Anh ngừng xe tại đèn đỏ và đã bị xe tại tại sau cán chết, 18-11-08,

- Anh Phạm Minh Lý đang ngủ ở nhà với bạn tại Lai Uyên, huyện Bình Cát, Bình Định, có đi qua tiệm ngói với chủ cho thuê phòng, bị công an bắt vì tại gây xáo trộn, bị giữ tại tại sở công an suốt đêm, bị công an đánh mang nhieu thối ng tích, phe i có hốt tóc do bị cháy xém, lòng bàn tay trái bị bỏng nặng, 09-11-08...

Tôi phe i ngừng kể vì không đủ kể và không đủ kể. Những chuyện trên đây đều mới xảy ra còn nóng hổi, đều đổ đổ nhảm trình nhà nôm đổ đổ phe i, không phe i tôi đồng lên đổ đổ bêu xấu cho đổ đổ. Qua vài tin trên đây, ta thấy đổ đổ chuyện, đổ đổ tại ác liên quan đến những người thu c đổ mới thành phố, đổ mới là tu (tu là trẻ có khuynh hướng phe m pháp nhieu hủi). Dĩ nhiên những người này là thiêu số trong số 84 triệu dân. Những chúng ta không thể ngừng đổ đổ c những chuyện như thế có thể xảy ra trong xã hội Việt Nam, mới xã hội trẻ đổ đổ o lý, hiếu kính cha mẹ, kính trọng người già, người tu hành, vẽ chúng thối ng yêu nhau, có chuyện bắt đồng thì đóng cửa báo nhau, hàng dù xa vẽ quy nạp luy nạp nhau vì « giết máu đào hủi ao nôm c lũ », người trong nôm c ngừng trợ giúp đổ đổ nhau vì « bợu phe i thối ng luy bí cùng ». Đó là văn hóa Việt Nam, là nếp sống đã đổ đổ xây dựng qua biết bao nhiêu đời, nay đang bị hủy diệt không thể ngừng.

Giỏi đời và tàn ác đã giết chết văn hóa. Có thể nói nguyên nhân vong thân của văn hóa Việt nam là nhà giết tại nóc giết xuống. Thảm quy nạp cao nhứt đã muôn thế, đã làm thế thì tại nhiên

cố xã hội phải làm theo. Làm theo vì số, vì nhu cầu số còn, vì thực trên đã làm, mình không làm là dở. Xã hội Việt Nam bây giờ là một xã hội bấp bập, mất mưng, chấp giết. Con người trong xã hội Việt Nam đã đánh mất niềm tin, niềm tin nơi chính mình, niềm tin nơi người khác, niềm tin vào tương lai dân tộc, tương lai đất nước. Vì thế, con người trong xã hội Việt Nam trở nên ích kỷ, không còn tình nghĩa, phá hoại cơ cấu công, tránh né luật pháp, chấp biệt có tiền trên hết. Mọi đồ, có nhu cầu người còn thực lợi tâm áy náy. Nhưng chấp một thực gian sau họ đã coi việc làm đồ u xu là chuyển bình thường, ai không làm theo mới là bất thường, là ngu, là làm rách việc. Người ta đã đánh mất ý niệm phân biệt đồ u phải đồ u trái. Một xã hội như thế không thể coi là một xã hội văn minh, có văn hóa.

Quần Trống ngày xưa có nói: «Nhất niên chi kế mịch nhất thế cớ. Thứp niên chi kế mịch nhất thế mịch. Bách niên chi kế mịch nhất thế nhân» (Kế hoạch một năm không gì bằng trồng lúa. Kế hoạch mười năm không gì bằng trồng cây. Kế hoạch trăm năm không gì bằng trồng người). Câu này đã được ông Hồ Chí Minh nói lại, nhưng không nói rõ là ông đã «chôm» của Quần Trống. Nếu muốn vun trồng một thực họ con người mới, người ta không thể làm nhanh trong vài năm. Muốn xây dựng lại một nền văn hóa, đào tạo một thực họ công dân có văn hoá đòi hỏi nhiều thời giờ và công sức. May thay, xã hội Việt Nam vẫn còn các tôn giáo, vẫn còn nhu cầu người có tâm huyết với đất nước và dân tộc, vẫn còn tình liên đới khá chặt chẽ giữa người phàm trong gia đình. Như thế, văn hóa Việt Nam chưa bị hủy diệt hoàn toàn, mới bị suy thoái, dù trầm trọng, và sẽ có ngày hội phục hồi mạnh mẽ và nhanh chóng khi người đồ u kiên cho phép. Nhưng người Việt sống ngoài xã hội ngoài chúng ta, ngoài việc phải thích ứng với lợi số và văn hóa số thì, chúng ta phải cố gắng bảo tồn văn hóa Việt Nam cho chúng ta và cho con cháu chúng ta. Chúng ta không quá lo âu về biến hình thực, nhất là những hình thực được áp dụng ở Việt Nam khi xưa, để con cháu phải sợ hãi, trốn chạy. Nhưng những truyền thống quý giá như lòng hiếu thảo, tình liên đới gia đình, tình thương thân thương trẻ với làng xóm, khu phố, cộng đồng thu nhập hòa, lệ phép, giúp đỡ người khác v.v... cần phải được duy trì và truyền đạt cho những thế hệ sau. Chúng ta có thể làm việc này không khó khăn lắm, vì xu hướng của con người văn minh thế này là cộng đồng với nhau và tôn trọng luật pháp, để trong khi bảo vệ quyền lợi của mình, chúng ta không làm thiệt hại tới quyền lợi của người khác. Muốn vậy, không thể dạy con theo kiểu như ông lớn ở Việt Nam:

Con ơi học lấy nghề cha

~~~~~ *Một đêm ăn trộm bị ba năm làm*